

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 929Koman M.
305-055.2(497.1)"193"

Prejeto: 12. 11. 2013

Mateja Ratejdr., znanstvena sodelavka, Inštitut za kulturno zgodovino ZRC SAZU, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana
E-pošta: mratej@zrc-sazu.si

Samotarka Manica Koman – javna podoba slovenske pisateljice, pesnice in publicistke v tridesetih letih 20. stoletja

IZVLEČEK

Avtorica se v prispevku ukvarja z javno podobo slovenske pisateljice, pesnice in publicistke Manice Koman, ki je bila v tridesetih letih 20. stoletja prepoznaven obraz med avtorji slovenske pisane besede. Pri tem ugotavlja, da so glavne takte pisateljicine uveljavitve tedaj dajale tiste slovenske ženske, ki so svoja imena zastavile za doseganje ženske enakopravnosti, hkrati pa se je podoba Manice Koman prilegala tudi patriarhalnemu modelu zveste, preproste in neambiciozne ženske. Kot vrh kanonizacije pisateljicinega imena lahko štejem uvrstitev v Slovenski biografski leksikon, tudi zato, ker je geslo zanj napisal moški. Po drugi svetovni vojni, ko so bile ženske v Sloveniji pravno izenačene z moškimi, za ženski simbol samoniklosti, kakršnega je utelešalo življenje Manice Koman, ni bilo več potrebe.

KLJUČNE BESEDE

Kraljevina Jugoslavija, Manica Koman, biografije, zgodovina mentalitet, študije spolov

ABSTRACT

MANICA KOMAN, THE ANCHORESS – THE PUBLIC IMAGE OF A SLOVENIAN WRITER, POETESS AND PUBLICIST IN THE 1930S

The authoress of this paper focuses on the public image of the Slovenian writer, poetess and publicist Manica Koman, a recognisable face among Slovenian writers in the 1930s. In doing so, she concludes that the writer's recognition rested firmly on Slovenian women who staked their names on the accomplishment of women's equality. On the other hand, the image of Manica Koman also fitted the patriarchal model of a loyal, modest and humble woman. The peak of Koman's canonisation may be represented by her inclusion in the Slovenian Biographical Lexicon, also because the entry pertaining to her was written by a man. After the Second World War, when women in Slovenia became legally equal to men, the symbol of women's originality embodied in the life of Manica Koman was no longer required.

KEY WORDS

Kingdom of Yugoslavia, Manica Koman, biographies, history of mentalities, gender studies

Manica Koman leta 1927 (vir: dLib.si, Digitalna knjižnica Slovenije).

Manica Koman se je rodila 4. avgusta 1880 kmečkim staršem v Vižmarjah pri Ljubljani. Po končanih štirih razredih ljudske šole v Sentvidu pri Ljubljani je po očetovi volji ostala na domači kmetiji, četudi se je navduševala nad književnostjo.¹ Že v šoli je učitelj Janko Žirovnik opazil njeno nadarjenost, sama pa je bila prepričana, da se je njena pesniška in pisateljska pot začela, ko je bila kot dekle priča mlekarški stavki v svoji vasi. Kmetje niso želeli ubogati dekreta ljubljanskega župana Ivana Hribarja o cenah mleka, zato so zaprli poti z vasi v mesto, a so hkrati v strahu, da se jim mleko ne skisa, z njim skrivaj pošiljali dekletke v mesto. Manici se je zdel to sijajen dramaturški zaplet, sestavila je zabavljivo pesem, ki so jo kmalu poznali tako na vasi kot v mestu. Svoj nagajivi smisel za humor, ki je kazal na njeno prirojeno inteligenco, je pokazala še večkrat, denimo leta 1904, ko se je želela omožiti in je ženina iskala tako, da mu je na vaškem razpotju nastavila past. Vanjo se je ujel dihur, Manica pa je prigodo v prvi osebi ednine opisala v burki Kako bi se rada omožila.²

Zatrta sla po izobrazbi jo je osebno zaznamovala za vse življenje, hkrati pa je postalo ustvarjalno samorastništvo in samotarstvo temeljna premisa njene javne podobe v tridesetih letih 20. stoletja. Leta 1918 je takšno dikcijo začrtala sama, ko je izdala spomine na svoja mlada leta in jih nasloвила Šopek samotarke.

Vendar je v njih bolj kot o sebi pisala o ljudeh, ki so ji v otroštvu in mladosti križali pot. Jasno je pokazala, kakšen položaj namerava zavzemati kot opa-zovalka sočasnih ljudi, odnosov med njimi, običajev ipd.: sočuten in rahločuten, a vendar odmaknjen. S kirurško natančnostjo se je poglobljala v čutenja, hotenja, stiske in veselja ljudi, ki so jo obkrožali, ker se ni zmogla, znala ali hotela v svoja lastna. A vendar se je težko znebiti občutka, da je opisala prav svoj odnos z očetom, ko je opisovala ženitovanje sosedove Urške in razmislek njenega očeta: »Na drugi strani ga je pa zopet skrbelo, da bi mu Urška ne 'ostala', kar bi bilo za njega, uglednega kmeta, zelo neprijetno. Na kmetih dekletke 'tako' ostati – ej, ljubi moji – to vam je sramota, prava sramota!«³ Kot kaže, se Manica Koman po tistem dihurskem ženinu ni več skušala poročiti. Bila je obremenjena z »usodo kmečkega dekleta«, ki se je bilo prisiljeno močiti po očetovi volji glede na ženinov materialni in socialni položaj.⁴

Prve sledi besedne nadarjenosti Manice Koman pa so se začele kazati že veliko prej, preden je izdala Šopek samotarke. V prvem desetletju novega stoletja je začela objavljati pesmi in črtice v *Slovenski gospodinjji*, nato je pred prvo svetovno vojno objavljala še v *Slovenskem narodu*, *Domovini*, *Slovenskem domu*, *Grudi*, *Kmetijskem listu*, *Slovenskem braniku*, *Ženskem svetu* itd.⁵ Tedanjo samopodobo Manice Koman, ki je nihala med osebnim ponosom in pogumom ter podrejanjem družbenim konvencijam, nekoliko ilustrira prispevek v *Slovenski gospodinjji* iz leta 1909, ko je kot skoraj tridesetletna opisovala svoj in prijateljičin prvi obisk ljubljanske kavarne. Sama se je ob bolj izobrazbeni in lepše opravljeni ter bolj »fimi« prijateljici čutila manjvredno, a se vsiljenim družbenim predsodkom le ni uklonila, temveč je pogumno zakorakala skozi vrata uglednega mestnega stičišča. Tam je iz natakjarja celo brila norce in jo nato skupaj s prijateljico popihala pred morebitnim policijskim zaslišanjem.⁶

Kaj si je mislila o očetovi odločitvi o opustitvi hčerinega izobraževanja, je izrazila v daljšem uvodniku *Slovenske gospodinjje* marca 1911, ko je svoje jasno politično stališče povzela v retoričnem naslovu Ali kmetijski ženi res ni treba izobrazbe? in nato nadaljevala v nič manj žarečem tonu: »Kdor ti bo, slovenska žena, zinil kako tako budalost, da tebi izobrazbe ni treba, vedi, da je bedak ali pa tvoj sovražnik. /.../ Svet gre naprej in s svetom moraš napredovati tudi ti, ako hočeš da ne boš postala usmiljenja vredna reva. /.../ Ako pa si sama pri sebi že zamudila, ne zamudi tega vsaj pri svojih otrocih, pri svojih hčerkah! Ne odteguj jih pred časom solskemu poduku!«⁷

³ Koman, *Šopek samotarke*, str. 5.

⁴ Prav tam, str. 3–7, 168–169.

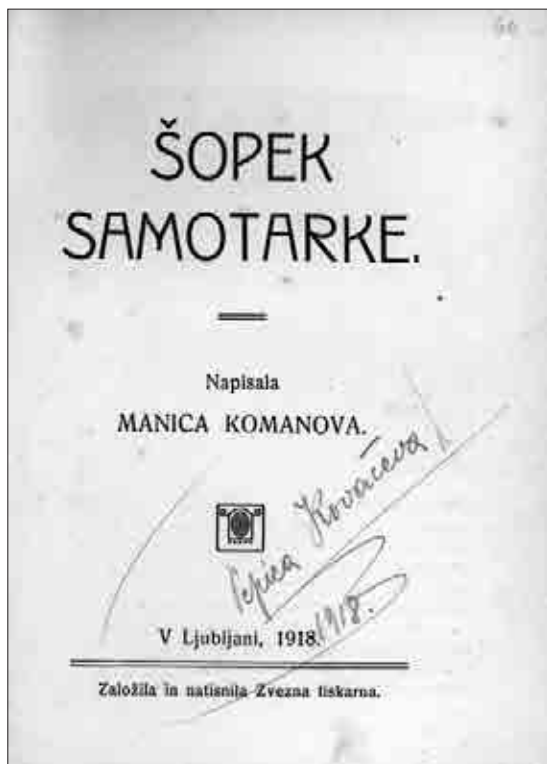
⁵ Naša Manica pri Abrahamu, *Slovenski narod*, 7. 8. 1930, str. 2.

⁶ Manica Koman, Prvič v kavarni, *Slovenska gospodinja*, 26. 6. 1909, str. 46–47.

⁷ Manica Koman, Ali kmetijski ženi res ni treba izobrazbe?, *Slovenska gospodinja*, 18. 3. 1911, str. 33–35.

¹ *Slovenska žena*, str. 101–102.

² Lah, *Obrazi in duše*, str. 162–163.

Manica Koman, *Šopek samotarke*, 1918.

Do leta 1911 je Manica Koman živela pri starših, selitev z doma pa ji je v prvih letih povzročala veliko bolečine, še zlasti ločitev od matere, na katero je bila močno navezana.⁸ Ženska figura, ki je tedaj preusmerila Maničino življenjsko pot, je bila Franja Tavčar, soproga pisatelja Ivana Tavčarja, ki mu je bila »naša Manica«, kakor ji je pravil, očetovsko pri srcu. Po Franjinem posredovanju je Manica dobila službo pri upravi *Slovenskega naroda*, kjer je ostala do leta 1916, nato pa je postala uradnica na ljubljanskem magistratu.⁹

Za Manico je bila to nenavadna sreča, saj je bilo mesto arhivarja na magistratu nekdanje delovno mesto njenega pesniškega mentorja Antona Aškercarja. Sredi tridesetih let 20. stoletja je o njunem odnosu javno spregovorila v krajšem spominskem zapisu, kjer je priznala, da je Aškercu že kot mlada kmečka mlekarica nosila v branje svoje pesniške prvence na ljubljanski rotovž, kjer jo je pesniški mogotec zmeraj pričakal z besedami: »No, kaj ste pa danes prinesla?« Četudi je bil njegov glas raskav in zadirčen, Manice to ni motilo, saj je lačno vpijala povratne informacije, ki ji jih je bil pripravljen dati o njenem delu. Zvesto je upoštevala pesnikova navodila in se vračala k njemu s popravljenimi besedili. Kot arhivska pomočnica je kasneje na ljubljanskem magistratu prebila sedemnajst let, pesnikova življenjska pot se je med-

tem iztekla (leta 1912), Manico pa sta nanj še zmeraj spominjala starinski fotelj in pisalna miza, ki si ju je izprosila po njegovi smrti. Da je Aškerc Manico Koman v nekem smislu nadomestil intelektualno nedoraslega očeta, dajejo slutiti sklepne besede zapisa: »Kadarkoli se zazrem v to pošteno, dobrodušno in bradato obličje, ki me spominja na nekakšnega slovenskega Tolstoja, pa šepnem v duši: 'Ako bi ti, očka naš, zdaj še hodil po tej božji zemlji, kaj vse in koliko bi se danes midva pomenila.'«¹⁰

Pomemben mejnik, s katerim je Manica Koman pričela vstopati v polje nacionalnega kánona, je bilo leto 1926, ko je Splošno žensko društvo ob razstavi Slovenska žena na ljubljanskem velesejmu izdalo istoimensko knjigo. Urednica Minka Govekar je vanjo uvrstila tudi Manico Koman; nič čudnega, saj je bila prav ona urednica *Slovenske gospodinje* v času, ko je vanjo pričela pisati Manica Koman. Avtorica zapisa, študentka filozofije Vida Horvat, je poudarila močno odvisnost Maničinega otroštva in mladosti od očetovih smernic, ki so ji onemogočile izobraževanje, po katerem je hlepela. Kot samouka upornica, ki je skrivaj brala knjige in se urila v slovenskem pravopisu, je bila tako Manica Koman ponujena kot simbol mentalne polnokrvnosti za vse tiste slovenske ženske, ki so se mogle poistovetiti z njeno življenjsko zgodbo.¹¹

A hkrati s pogostostjo pojavljanja imena Manice Koman v javnosti se je utrjevala njena podoba ženske kot nosilke vrednot, ki ne le, da niso bile vrednote ženske politične emancipacije, temveč so, nasprotno, dodatno utrjevale ustoličeni patriarhat: preprostost, marljivost, samotarstvo, neizumetničenost, samoučenje, zvestoba, dobrosrčnost, ponižnost, skromnost, ki noče zavzemati vodilnih mest v družbi ipd., so bile vrednote, ki so se Manice Koman trdno držale.¹² Sklepamo lahko, da so bile to tiste vrednote in moralne kvalitete, ki so določale položaj ženske v slovenski družbi tridesetih let 20. stoletja, sprejemati pa so ga morale tudi tiste slovenske ženske, ki so se borile za enakopravnost spolov. Obenem so bile to bržkone vrednote, ki so jih Slovenci negovali tudi kot skupnost v okviru večnacionalne države, Kraljevine Jugoslavije.

Uspesen prodor Manice Koman na slovenski Parnas se je nadaljeval, ko je pisatelj, publicist, prevajalec in gimnazijski profesor Ivan Lah leta 1929 v junijski številki ženske revije *Ženski svet* sestavil daljši zapis o njej. Tekstu je botrovala uspešna gledališka uprizoritev igre v štirih dejanjih *Prisega o polnoči* na več kot sedemdesetih slovenskih odrih. Zgodba, ki jo je Manici pripovedoval oče, je govorila o premožni in

⁸ Koman, *Šopek samotarke*, str. 63–65, 95–99.

⁹ *Slovenska žena*, str. 102.

¹⁰ Manica Koman, Spominček na Aškercar, *Slovenski narod*, 8. 1. 1936, str. 4.

¹¹ *Slovenska žena*, str. 101–102.

¹² Naša Manica pri Abrahamu, *Slovenski narod*, 7. 8. 1930, str. 2; Manica Komanova je naložila sedmi križ, *Jutro*, 4. 8. 1940, str. 3.

lepi Anki, ki je postala nezakonska mati, potem ko se je zapletla v ljubezenski odnos s postavnim Markom, čigar karavana se je kratek čas mudila v njeni vasi.¹³

Tudi Ivan Lah se v omenjeni recenziji ni mogel (ali hotel) izogniti naštevanju pisateljicinih kvalitet ljudske pripovednice, ki so omogočile vidnost njene-ga ustvarjanja. Dodal je, da je njena osebnost rasla iz tistega narodnega ozračja, ki ga je konec 19. stoletja ustvarjalo narodnoobrambno gibanje. Pojasnil je še, da je leposlovno polje pri vsakem narodu obsežna greda, na kateri uspevajo tako preproste cvetlice, kakršna je po njegovem Manica Koman, kot »visokodebteče« liliije in krizanteme. Čeprav so se slovenska gledališča takrat že ponašala z zahtevnimi dramskimi uprizoritvami, je moral Ivan Lah priznati, da množičnosti obiska Maničine predstave niso dosegala: »Z visoko kritičnega stališča bi se reklo, da so to koncesije publiki, ki je zaostala za časom. Toda ta publika je še tu in bo še dolgo vkljub našemu obširnemu prosvetnemu delu. To je ona široka plast naroda, ki raste vedno iz nova in se drži svoje grude in starih sporočil.«¹⁴

A medtem ko je Ivan Lah naravnost zapisal, da lik Manice Koman ni lik »bojevnice za kake nove velike ideje«,¹⁵ so bile sodelavke ženskega mesečnika *Žena in dom*, ki ga je urejala Marija Podkrajšek, leto zatem drugačnega mnenja. V majski številki revije leta 1930 so ob stopetdeseti predstavi Prisege o polnoči zapisale: »Zgledna pridnost Manice Komanove, ki je rastle sama in iz sebe ter si priborila tolikanj lepe uspehe, naj bo v opombo vsem domačim o sibkosti nežnega spola. Življenjska pot in razvoj Manice jih bosta prepričala o nasprotnem.« V nasprotju z Lahovo degradacijo pisateljice na tako rekoč bukovniško vlogo je omenjeni zapis poudarjal pisateljicini pripovedni dar, njeno karizmo, preudarno besedo in zdravo vedrost ter jo slednjič imenoval za glasnico gorenjske folklore; njen pisateljski uspeh je uspeh prizadevanj »slovenskega ženstva«, ki jih je Manica Koman zmeraj »krepko in možato« podpirala.¹⁶

Da je položaj interpreta glede na spol očitno tista premisa, ki jo je treba upoštevati, ko govorimo o javni podobi Manice Koman v tridesetih letih 20. stoletja, je kmalu potrdil še en mejnik v oblikovanju njene pisateljske figure. Ko je namreč Manica Koman kot »ljudska pisateljica« slednjič dobila sorazmerno obsežno geslo v Slovenskem biografskem leksikonu, je bilo to po eni strani priznanje za avtoričino dolgoletno prisotnost na polju slovenske knjige in publicistike, a ji je po drugi strani v začetku tridesetih let 20. stoletja natančno in dokončno odmerilo mesto v slovenskem javnem prostoru, kjer resnično ni bilo sledu »velikih idej«. Avtor gesla je bil pisatelj, urednik in publicist Ferdo Kozak, prispevek o Manici Koman

pa je bil edini njegov prispevek k obsežni knjigi, ki je nastajala v letih 1925–1932.¹⁷

Kozak je zapisal, da je poglobljena moč literarne ustvarjanja Manice Koman kratka povest, pisana v poljudnem slogu s preprostim romantičnim prizvokom, in pripovedovanje pravljic. Dela, ki so jo ob Šopku samotarke umeščala v nacionalni kánon, so bila po Kozakovem mnenju: Narodne pravljice in legende (1923), zbirka povesti iz svetovne vojne Pod mečem (1926) in črtic Na Gorenščem je fletno (1928); nadalje: »ljudska« štiridejanka Prisega o polnoči (1929), »narodna« trodejanka Krst Jugovičev (1931) ter »mladinski« igri Sestrin varuh in Čarobna košara (1931).¹⁸

Zbirka črtic Manice Koman Na Gorenščem je fletno, v kateri je opisala šege in navade gorenjskega kmeta, ni ostala neopažena niti v akademskih krogih, kjer je bila že v začetku tridesetih let umeščena med relevantno etnografsko gradivo. Delo je ocenil direktor Etnografskega muzeja Niko Zupanič, ki je zapisal, da Manica Koman ne sodi med poklicne folkloriste oziroma etnologue, zato njeno pisanje ne nosi pečata brezkrvnosti in dolgočasnosti znanstvenih del. Kot posebno dodano vrednost opisov sicer večinoma znanih običajev je Zupanič videl v tem, da je avtorica vse, kar je zapisala, tudi sama videla, slišala in doživela: »Knjižico Manice Koman /.../ bo rada čitala naša šolska mladina in tudi etnografi bodo segli po njej, ker so šege in navade gorenjskega kmeta podane v izvestni celini in živi besedi.«¹⁹

Novembra 1934 je Manica Koman zapisala, da si želi tako močan glas, da bi ga bilo slišati po vsem svetu. Nenavadno željo je takoj zatem pojasnila: »Vi vsi, ki odločujete o usodi narodov, vi, ki se pravdate za dežele in države s krvjo in življenjem nedolžnih, vi, ki prizadevate toliko gorja, izcivilizirajte in izkultivirajte vašo pravdna sredstva, da bodo vredna človeka, da bodo dostojna in primerna za sedanji, toliko hvalisani 'prosvetljeni' vek!«²⁰ Vendar Manici Koman vojna ni bila prihranjena. V začetku septembra 1942 sta jo v njenem ljubljanskem stanovanju pričakala fašista. Stara je bila dvainšestdeset let. Aretirana je bila poslana v koncentracijsko taborišče na otoku Rabu, kjer je bila podvržena skrajnim življenjskim razmeram in priča strahotnim človeškim stiskam; nikoli več ni mogla izbrisati spomina na izžeto obličje mlade slovenske matere, ki je trupelce svojega preminulega šestmesečnega dojenčka skrivala pri sebi teden dni, da bi lahko hrano, ki mu je bila namenjena, razdelila med

¹³ Koman, *Šopek samotarke*, str. 104–122.

¹⁴ Lah, *Obrazi in duše*, str. 161–166.

¹⁵ Prav tam, str. 166.

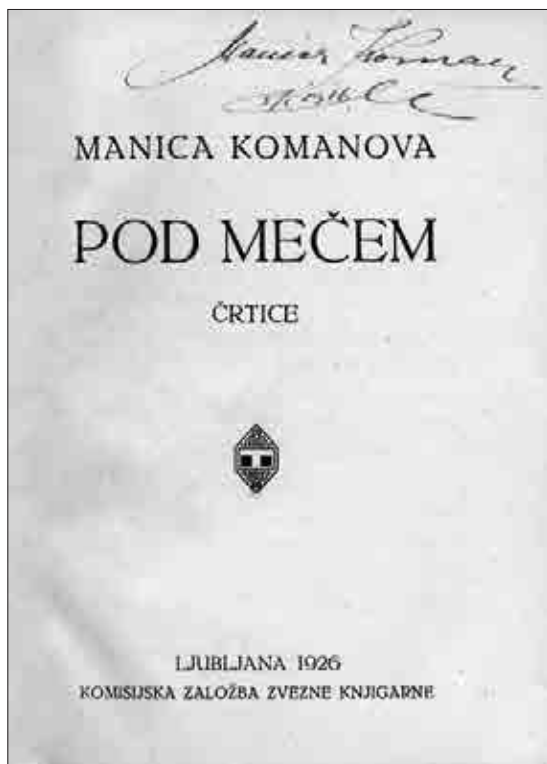
¹⁶ Manica Komanova, *Žena in dom*, maj 1930, str. 166.

¹⁷ *Slovenski biografski leksikon*, Ljubljana 1925–1932, spletna stran s 29. 5. 2014: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi285676/>.

¹⁸ Prav tam.

¹⁹ Zupanič, *Na Gorenščem je fletno*, str. 242–243.

²⁰ Manica Koman, V spomin mučenici, *Žena in dom*, 1. 1. 1934, str. 399.

Manica Koman: *Pod mečem*, 1926.

preostalih pet lačnih otrok. Slednjič jo je izdal vonj razpadajočega človeškega telesa.²¹

Manici Koman se ni na svetu zdelo nič lepšega, kakor je otroška duša: odkrita, nepokvarjena, iskrena, vdana in hvaležna. Pred vojno jo je bilo mogoče pogosto videti, kako poseda v tivolskem parku, obdana s kopico otrok, ki so hlepeče čakali njenih pravljic,²² kakor se je nekoč tudi ona kot otrok drenjala med vrstniki okrog berača Škrenca, ki je pogosto obiskoval njihovo vas in so ga imeli vaški otroci neizmerno radi, ker jim je pripovedoval pravljice in delil bonbone.²³

Neizživeto materinstvo je Maničin glas delalo še mehkejši, ko je spremljal otroke k nočnemu počitku prek radijskih valov: »In zdaj še nekaj, kaj ne, dragi moji otročki? Kaj pa še? No, kaj neki še, kako novo uganko?« Pred začetkom druge svetovne vojne je imela Manica težave z zdravjem, a je bila ljubljanskim meščanom vendarle najbolj znana podoba zmeraj nasmejana, na pogovor pripravljene pisateljice. Rada je ustregla tistim, ki so potrkali na njena vrata s prošnjo, da jim sestavi priporočilo, nagrobni napis ali govor, prošnjo za službo ipd.²⁴

Četudi je že skoraj trideset let živela v mestu, sta njena obleka in govorica že na daleč izdajali pripa-

dnost kmečkemu okolju. Ločnica med kmečkim in mestnim okoljem je bila v tridesetih letih 20. stoletja na Slovenskem še močno prisotna in kot kaže malodane vse književno ustvarjanje Manice Koman, je pisateljica to ločnico doživljala zelo intenzivno in čustveno. Tako je kar naravnost povedala, da za pajdašenje s »hipermodernimi« (mestnimi) literati ni marala, ker se ji je zdelo, da skušajo slovenskega kmeta prikazati neumnega in zaostalega: »Naš kmet je bistre glave in globok, saj imamo že voditelje iz kmetijskega stanu, ki so že pokazali, da niso od muh.« A če sta ji bili blizu kmečka neposrednost in pristnost v nasprotju z mestno zadržanostjo in včasih tudi zadržtostjo, je vendarle nadvse ljubila svobodo, ki jo je posamezniku nudilo mesto. Njeno prizadevanje, da ne bi povsem pripadala ne enemu ne drugemu svetu, je bilo morda najboljše vidno v tem, da je zmeraj hodila razoglava. To je bilo za žensko tistega časa nenavadno – meščanke so nosile klobuke, kmetice pa rute. Sama ni marala za pokrivalo, in to kljub temu, da so ji »narodne dame« ob neki priložnosti kupile klobuk. Niso ji zamerile in tudi »majka« Franja Tavčar je naposled sklenila, da mora Manica ostati Manica.²⁵

Sklep

Manica Koman je umrla leta 1961, stara enainosemdeset let. Osebna emancipacija jo je v tridesetih letih 20. stoletja kljub »poljudno preprostemu slogu«²⁶ pisanja postavila ob bok pomembnim imenom slovenske pisane besede. Glavne takte pisateljicne uveljavitve so tedaj dajale tiste (liberalno usmerjene) slovenske ženske, ki so svoja imena zastavile za doseganje ženske enakopravnosti, vendar je bilo med njimi tudi nekaj (liberalno usmerjenih) moških, ki so njeno javno podobo ohranjali znotraj patriarhalnih okvirov. Ob tem se postavlja vprašanje, ali je bil preplet skupnega moško-ženskega delovanja v primeru oblikovanja javne podobe pisateljice Manice Koman posebnost ali velja za žensko politično emancipacijo nasploh. Zdi se namreč, da je to napak razumevati kot obstoj nekakšne spolno ločene ženske fronte, ki bi stremela k uveljavitvi ženskega spola, pri čemer bi ji nasproti stala dominantna moška fronta. Ker sta moški in ženski spol po naravi stvari neizogibno stopala (in stopata) v medsebojne odnose, je smiselno verjeti, da je tudi ženska enakopravnost rezultat prepleta odnosov med spoloma.

Kot vrh kanonizacije imena pisateljice Manice Koman lahko štejeemo uvrstitev v Slovenski biografski leksikon. Po drugi svetovni vojni, ko so bile ženske v Sloveniji pravno izenačene z moškimi, pa za ženski simbol, kakršnega je utelešalo življenje Manice Koman, ni bilo več potrebe. Njeno ime je počasi tonilo v pozabo, deloma so ga nad gladino spomina

²¹ Koman, *Rab*, str. 7 in 25.

²² Manica Komanova je naložila sedmi križ, *Jutro*, 4. 8. 1940, str. 3.

²³ Koman, *Šopek samotarke*, str. 128–129.

²⁴ Manica Komanova je naložila sedmi križ, *Jutro*, 4. 8. 1940, str. 3.

²⁵ Lah, *Obrazi in duše*, str. 164–165.

²⁶ *Slovenska žena*, str. 101–102.

ohranjala le nekatera njena dela za otroke. V novejšem času Manica Koman med cvetoberom slovenskih medvojnih književnih ustvarjalcev ni povsem prezrta,²⁷ vendar njeno delo danes ni več ovenčano s predpostavkami, kakršne je dobilo za časa njenega življenja in zlasti v tridesetih letih 20. stoletja.

VIRI IN LITERATURA

ČASOPISI

Jutro, 1940.

Slovenska gospodinja, 1909, 1911.

Slovenski narod, 1930, 1936.

Žena in dom, 1930, 1934.

LITERATURA

Blažič, Milena: Primerjalna analiza slovenskih in čeških ljudskih pravljic: Božena Nemcova, Manica Koman, Lea Fatur. *V očeh drugega: češko-slovenski in slovensko-češki stiki v 20. stoletju*. Praga: Narodni knjižovna Češke republike, 2011.

Koman, Manica: *Rab*. Celje: Tiskarna družbe sv. Mohorja, 1946.

Koman, Manica: *Šopek samotarke*. Ljubljana: Zvezna tiskarna, 1918.

Lah, Ivan: *Obrazi in duše – Manica Komanova*. *Ženski svet*, št. 6/junij 1929.

Marinko, Nataša: *Prisega o polnoči Manice Koman*. Diplomski naloga, Filozofska fakulteta v Ljubljani, 2001.

Peršak, Tone: Manica Koman. *Slovenska književnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1996.

Slovenska žena (ur. Minka Govekar). Ljubljana: Jugoslave Express Réclame Company, 1926.

Županič, Niko: Manica Koman, Na Gorenščem je fletno. *Etnolog*, 1930/1931, str. 242–243.

her personality for the rest of her life, but her creative self-education and seclusion became the fundamental premise of her public image in the 1930s. In 1918, she set such diction herself by publishing the memories of her childhood, titled *Šopek samotarke* [*Bouquet of Anchoress's Flowers*]. The first traces of her flair for writing began to show even before that, in the first decade of the new century, when she began publishing her poems and novelettes in the newspaper *Slovenska gospodinja* as well as in the years preceding the First World War, when she also published her writings in the newspapers *Slovenski narod*, *Domovina*, *Slovenski dom*, *Gruda*, *Kmetijski list*, *Slovenski branik*, *Ženski svet*, etc. Until 1911, Manica Koman lived with her parents and then received employment in the administration of *Slovenski narod*, where she remained until 1916, when she became a clerk at Ljubljana's City Hall. An important milestone with which Manica Koman began to make her entry into the national canon was in 1926, when the General Women's Society accompanied the exhibition *Slovenska žena* [*Slovenian Wife*] at the Ljubljana Grand Fair with the publication of the homonymous book, in which the editor Minka Govekar also included Manica Koman. As a self-educated rebel who read books and practiced Slovenian orthography in secret, she was brought forth as a symbol of mental vitality for all Slovenian women who could identify with her life story. However, the frequent mentions of Manica Koman's name in public simultaneously fortified her image as a female bearer of values that not only were not the values of women's emancipation but they, to the contrary, strengthened the established patriarchy: plainness, diligence, solitariness, ingenuity, self-education, loyalty, kind-heartedness, humility, modesty, reluctance to assume leading positions in society, etc. The peak of Koman's canonisation may be represented by her inclusion in the Slovenian Biographical Lexicon. After the Second World War, when women in Slovenia became legally equal to men, the symbol of women's originality embodied in the life of Manica Koman was no longer required. Her name began to slowly sink into oblivion, with only a few children's books to keep her memory alive. In the recent years, Manica Koman has been included in the finest selection of Slovenian literary authors in the period between the two world wars. Nevertheless, her work today is no longer crowned with the same assumptions as during the time of her life and especially during the 1930s.

S U M M A R Y

Manica Koman, the anchoress – the public image of a Slovenian writer, poetess and publicist in the 1930s

Manica Koman was born on 4 August 1880 to peasant parents in Vižmarje near Ljubljana. After completing the four-year elementary school in Šentvid near Ljubljana, she stayed on the family's farm at her father's behest, even though she adored literature. The suppressed love of education marked

²⁷ Peršak, *Manica Koman*; Marinko, *Prisega o polnoči Manice Koman*; Blažič, *Primerjalna analiza* itd.